

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

[The concept of ability. Structure and types of abilities]. available at: http://www.ebk.net.ua/Book/psychology/vinoslavska_psichologiya/nart4/4501.htm. [in Ukrainian].

14. *Psykholohiya obshcheniya. Entsyklopedycheskyi slovar* (2011). [Psychology of communication. Encyclopedic Dictionary]. Moskov: Kohnyto-Centre, 549 p. [in Russian].

15. Slovar terminov po psykholohycheskomu konsultuvanyi [Psychological counseling vocabulary]. Available at: http://psychological_counseling_academic.ru/96. [in Russian].

16. Stoliarenko, L. D. & Samyhyn, S. Y. (2000).

Psykholohiya y pedahohyka v voprosakh y otvetakh: uchebn. posob. [Psychology and pedagogy in questions and answers: study guide]. Rostov-na-Donu: Fenyks 576 p. [in Russian].

17. Iakymchuk, Yu. V. (2010). Rozvytok kohniktyvnoho komponenta komunikatyvnykh zdbnosteï u studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Development of cognitive component of communicative abilities in students of higher educational institutions]. *Journal of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Psychological Sciences*. Kyiv: vol. 4, pp. 68–73. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.01.2019

УДК 378.011

DOI:

Ольга Потапчук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито актуальність та особливості застосування в навчальному процесі закладів вищої освіти методу проектів, їх вплив на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. Виділено основні здібності та спрямування студентів, які формуються під час навчання із застосуванням їх проектної діяльності, запропоновано основні вимоги до навчальних проектів. Виділено негативні фактори, наявність яких знижує ефективність методу проектів в процесі професійної підготовки студентів до їх професійної діяльності (особистісний, професійний, організаційний). Виділено основні три етапи управління проектною діяльністю: підготовки, виконання та реалізації. Встановлено, що застосування методу проектів в навчальному процесі закладів вищої освіти дають можливість вирішення ряду питань: підвищення активності, ініціативи, творчого пошуку, налагодження комунікативності в студентському колективі, вирішення психологічних проблем, особистісних стосунків між суб'єктами проекту, пошук нових лідерів групи, виховання особистісних якостей студентів (взаємодопомога, взаємодія, самовдосконалення, самореалізація тощо).

Ключові слова: проектна діяльність; навчальний процес; метод проектів; освітні технології; професійні компетентності.

Табл. 1. Літ. 4.

Olha Potapchuk, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Computer Technologies Department Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

FEATURES OF PROJECT ACTIVITY OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article deals with the relevance and peculiarities of application of the project method in the educational process of institutions of higher education, their influence on the formation of professional competences of future specialists. The basic abilities and direction of students, which are formed during studying with application of their project activity, are given, the main requirements for educational projects are offered. The negative factors are identified, the presence of which reduces the effectiveness of the method of projects in the process of professional training of students to their professional activities (personal, professional, organizational). The main three stages of project activity management: preparation, and implementation are allocated. It was established that the application of the method of projects in the educational process of higher education institutions provides an opportunity to solve a number of issues: increase of activity, initiative, creative search, establishment of communicative skills in the student collective, solving psychological problems, personal relationships between subjects participating in project, finding the new group leaders, education of personal qualities of students (mutual assistance, interaction, self-improvement, self-realization, etc.).

Keywords: the project activity; an educational process; a project method; educational technologies; professional competencies.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку вищої освіти ставить нові вимоги, які повинні відповідати

міжнародним стандартам вищої освіти. Освіта є основою розвитку не лише особистості, а й суспільства, держави, нації. Мета державної

політики України, відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, полягає у: створенні умов для розвитку творчої особистості та можливості самореалізації кожного громадянина; вихованні покоління, здатного ефективно працювати та навчатися протягом життя, оберігати та примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу, як невід'ємну складову європейської та світової спільноти [2].

Відповідно до поставлених умов, педагогам необхідно використовувати в своїй діяльності нові освітні технології, в тому числі і проектні. Проектна діяльність студентів, необхідна сьогодні та суспільству майбутнього, виконується в процесі аудиторного навчання майбутніх фахівців та їх самостійних проектів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема проектної діяльності не є новою у педагогічній теорії та практиці. Засади організації проектної діяльності в навчальному процесі досліджувалися у працях вітчизняних та зарубіжних педагогів ще у кінці XIX – початку XX століття: П. Блонського, В. Вахтерова, Дж. Дьюї, Б. Ігнат'єва, С. Кагарова, М. Крупеніної, Л. Левіна, С. Шацького та ін. Питанням практичної реалізації методу проектів присвятили роботи І. Бім, М. Бухаркіна, І. Зимня, В. Гузєєв, І. Чечель. Проблема змісту проектної діяльності в навчальному процесі в останні роки досліджувалась В. Бербецем, А. Бойко, А. Вдовиченко, О. Коберником, В. Сидоренком, С. Гончаренко.

Водночас, застосування проектної діяльності в навчальному процесі залишається предметом дослідження й інших учених, зокрема Р. Вендровскої, О. Джуринського, А. Коробової, І. Ляхова та ін.

На сучасному етапі наукових досліджень спостерігається підвищений інтерес до проблеми застосування методу проектів в освіті в цілому. Так, в останні роки все більше з'являється наукових робіт, присвячених використанню методу проектів в навчальному процесі закладів середньої, професійно-технічної та вищої освіти, під час вивчення дисциплін загальної і професійної підготовки. Проте, проблему організації навчального процесу з застосуванням методу проектів у системі вищої освіти досліджено недостатньо.

Розв'язання зазначеної проблеми в системі вищої освіти полягає у наявності суперечності між традиційним розумінням навчального процесу як інтегративної основи навчання майбутніх фахівців та проблемою створення умов, із застосуванням освітніх технологій, для її успішної реалізації.

Наявність суперечності між актуальністю проблеми та необхідністю використання освітніх технологій інтерактивного навчання визначили **мету статті** – розкрити особливості проектної діяльності студентів в навчальному процесі з метою формування їх загальних та професійних компетентностей.

Виклад основного матеріалу. В основі методу проектів лежать ідеї Джона Дьюї, який створив концепцію прагматичного навчання. В основу цієї концепції покладено методи, що забезпечують власні дослідження педагогів та студентів, які орієнтовані на наукове дослідження, як алгоритм створення стратегії навчання у межах гуманістичного напрямку. У педагогічних поглядах та експериментальних роботах Джона Дьюї започатковані ідеї побудови навчання на активній основі через доцільно-мотивовану діяльність учня у співвідношенні з його особисто-визначеним інтересом [3].

Студенту важливо показувати його особисту зацікавленість у здобутті знань і вмінь, розкрити можливості застосування їх у побуті та професійній діяльності. У центрі освітньої філософії Джона Дьюї стоїть поняття дослідження, як інтегрованого пошуку, засобу і мети, оскільки дослідження використовував як метод самокорекції та експериментальної перевірки гіпотез, створених на основі вже наявного досвіду.

Дослідник А. Піскунов з цього приводу зазначав: “Способом організації проектної діяльності мав слугувати розроблений учнем і послідовником Джона Дьюї, американським педагогом, видатним представником прогресивізму Вільямом Кіппатриком метод проектів. Згідно з цим методом навчання здійснюється через організацію цільових актів. Діти в процесі навчальної діяльності планують (проектують) виконання конкретної практичної задачі, включаючи і навчальну діяльність” [2].

Основою методу проектів є розвиток критичного мислення, пізнавальних навичок, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Така освітня технологія зорієнтована на самостійну діяльність студентів, яка може бути індивідуальною чи групою і виконується протягом певного часу. Метод проектів органічно поєднується з груповим підходом до навчання (cooperative learning) та припускає розв'язування поставленої проблеми, яка передбачає використання різноманітних методів і засобів навчання та інтегрування компетенцій з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Виконаних проектів передбачає певний результат: якщо це теоретична

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

проблема, то результатом виконання проекту повинна бути методика її розв'язання, якщо ж проблема практичного характеру – результатом повинна бути розробка готова до впровадження.

Отже, на підставі проаналізованого, можна стверджувати що проектна діяльність студентів, як форма навчальної та пізнавальної активності полягає у мотиваційному досягненні поставленої мети розробкою власних проектів, які мають чітку структуру і комплексний характер вирішення проблеми та забезпечують активний процес навчальної діяльності студентів і є засобом розвитку особистості, як фахівця.

Сучасна система вищої освіти сьогодні апробує і активно впроваджує педагогічні та психолого-педагогічні інноваційні освітні технології, які зорієнтовані на особистісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей. У практику організації навчального процесу активно входять освітні технології, які дають студенту можливість застосування своїх здібностей та спрямувань:

- ігрові педагогічні технології (інтелектуальні ігри, у ході яких відбувається становлення професійних компетенцій та здобувається практичний досвід в професійній галузі);

- проектні технології (розробка проектів різного масштабу і складності, які забезпечують інтеграцію різнопредметних компетенцій;

- особистісно орієнтовані технології;
- технології колективних творчих справ (КТС);
- професійні технології;
- групові дискусії;
- тренінгові технології, спрямовані на розвиток творчого мислення, комунікативної психологічної компетентності.

- інформаційні технології.

Організація проектної діяльності студентів в системі вищої освіти дає можливість:

- застосування великої кількості учасників проекту;
- використовувати проекти різного типу та тематики;

- покращення творчих якостей та організаційних здібностей студентів, які беруть участь у виконанні проектів;

- включатися у контакти з іншими установами, організаціями, підприємствами, що значно розширює ефективність їх взаємодії, встановлення нових контактів тощо.

Проектну діяльність учнів можуть організувати не лише куратори та викладачі, але й самі студенти чи студентське самоврядування. Це стає можливим завдяки тому, що студенти самі роблять свій вибір і виявляють ініціативу. За такого підходу хороший проект повинен:

- мати практичну цінність;

- передбачати проведення студентами самостійних досліджень;

- бути однаковою мірою не передбачуваним як у процесі роботи над ним, так під час її завершення;

- бути гнучким щодо напрямку роботи і швидкості її виконання;

- передбачати можливість розв'язання актуальних проблем;

- давати студенту можливість навчатися відповідно до своїх можливостей; сприяти прояву здатностей студента під час вирішення завдань більш широкого спектру;

- сприяти налагодженню взаємовідносин між студентами [3].

Застосування методу проектів в навчальному процесі закладів вищої освіти дають можливість вирішення ряду питань: підвищення активності, ініціативи, творчого пошуку, налагодження комунікативності в студентському колективі, вирішення психологічних проблем, особистісних стосунків між суб'єктами проекту, пошук нових лідерів групи, виховання особистісних якостей студентів (взаємодопомога, взаємодія, самовдосконалення, самореалізація тощо).

Студенти, в процесі виконання проекту, набувають досвіду вирішення професійних проблем у майбутній професійній діяльності, навчаються організувати колективну роботу та заздалегідь прогнозуючи її результати, аналізувати і використовувати необхідні джерела інформації, аргументувати власні судження, приймати рішення в нестандартних ситуаціях, створювати умови для досягнення поставленої мети, представляти результати перед аудиторією, здійснювати само оцінювання та оцінювати діяльність партнерів.

Серед негативних факторів, наявність яких знижує ефективність методу проектів в процесі професійної підготовки студентів до їх професійної діяльності, можна зробити акцент на таких, як:

1. Особистісний – недостатність уваги з боку викладача, бар'єри у спілкуванні, що виникають унаслідок різних інтересів та підходів до роботи;

2. Професійний – недостатня обізнаність керівника проекту в тій галузі, яка пропонується для дослідження, що часто спричиняє спрямування студентів у хибному напрямі та низьку мотивацію;

3. Організаційний – велика кількість студентів і неправильна організація процесу виконання проекту призводить до ізоляції студентів та інколи до недостатньої забезпеченості технічної бази [4].

Під час проектної діяльності студентів

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Таблиця 1.

Етапи управління проектною діяльністю

<i>Діяльність</i>	<i>Результат</i>
<i>Етап підготовки</i>	
Формування назви та визначення джерел проекту	Обґрунтована значущість проекту і визначені фактори впливу
Уточнення цілей проекту, визначення вимог та очікуваних результатів проекту	Сформована стратегія та наявність основних критеріїв відбору учасників проекту
Складання загального плану робіт із проекту	Установлення конкретних завдань, термінів та виконавців
<i>Етап виконання</i>	
Формування проектної групи і мобілізація підтримки	Установлення зовнішніх та внутрішніх контактів з групами учасників проекту, складання бюджету проекту
Визначення необхідних ресурсів та розподіл завдань	Проведення необхідних тренінгів, семінарів та нарад із виконавцями, розподіл повноважень та ресурсів між виконавцями
Проведення попередньої презентації проекту	Анотація проекту
Формування мережі взаємодії	Сформовано бази даних та механізм контролю графіка робіт і бюджету проекту, створено імідж проекту та системи збору та обробки інформації
<i>Етап реалізації</i>	
Аналіз і оцінка основних результатів проекту	Наявна інформація про сильні та слабкі сторони виконавців та керівників проекту, оцінено ефективність проекту. Презентація підсумкового звіту
Розповсюдження проекту	Є можливість для розробки та впровадження аналогічних проектів

викладач виступає не транслятором готових знань в оптимальному вигляді, а рівноправним співучасником процесу здобування, обробки, аналізу і подання знань студентам. Це вимагає додаткового часу та додаткових зусиль не лише від студентів, а й від викладача.

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її розв'язання [1]. Це є одним із завдань особистісно орієнтованого навчання студентів вищих навчальних закладів. Викладач повинен бути обізнаним щодо дослідницьких і пошукових методів: уміти організувати і проводити дискусії, активізуючи ініціативу студентів, тобто вміти управляти проектами та проектною діяльністю. Виділимо такі основні три етапи управління проектною діяльністю: підготовка, виконання та реалізації (табл. 1).

Поетапність організації проектної діяльності студентів визначається, в першу чергу, конкретністю постановки мети та визначенням запланованих результатів. На ефективність виконання проекту впливає використання методичних рекомендацій чи інструкцій, де вказується необхідна і допоміжна література для

самоосвіти, вимоги до проекту, форми і методи оцінки результатів та алгоритми проектування.

Таким чином, організація проектної діяльності надає можливість *студентам*: вивчати не лише засоби, а й способи діяльності; розвивати вміння орієнтуватися в інформаційному просторі; розвивати пізнавальні навички та вміння здійснювати синтез знань; розвивати критичне та творче мислення; уміти використовувати здобуті знання на практиці; володіти методами дослідження (пошук джерел інформації, аналіз літератури, збір та обробка даних, висунення гіпотез та методів їх доведення); набуття комунікативної компетентності (вміння організувати й вести дискусії, вислуховувати іншу точку зору). Залучення *педагогів* до участі в проекті дають їм можливість формувати вміння виділяти й обирати практично значущі теми проектів, організувати змістовне проведення самостійної роботи студентів, удосконалювати компетенції в галузі інформаційних технологій.

Розглядаючи метод проектів необхідно звернути увагу на технологію його реалізації, в основу якої покладено науково-дослідну роботу на засадах співтворчості студентів та викладачів. Студенти перших курсів ще не спроможні

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

повністю включатися до науково-дослідної роботи внаслідок недостатньої професійної та наукової підготовки. Проте, ми вважаємо, що доцільно залучати їх до пошуково-дослідницької роботи, оскільки репродуктивна самостійна робота студента не достатньо ефективна під час формування професійних якостей особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сьогодні освіта потребує створення навчального середовища, спрямованого на формування конкурентоспроможного та кваліфікованого фахівця, здатного самостійно використовувати здобуті знання для розв'язання професійних проблем. Успішній реалізації освітніх цілей сприяє проектна діяльність, якій властиві ознаки автодидактики, в основі якої учасники проектування автоматично, без спеціально означеної дидактичної задачі з боку керівника засвоюють нові поняття, нове розуміння змісту поставлених перед ним вимог. Проектна діяльність являє собою альтернативний спосіб організації самостійної роботи студентів, яка виключає традиційні принципи планування та організації навчання.

Необхідність застосування методу проектів зумовлена тим, що сучасна вища освіта є основою нового світового відкритого освітнього простору. Застосування цього методу вважаємо однією із складових освіти майбутнього, оскільки проектна діяльність студентів передбачає глобальну освіту особистості та глибоке оновлення системи професійної діяльності педагогів. Подальші дослідження будуть спрямовані на удосконалення підходів до розробки різних типів проектів для ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушев Д. С. Динамическое лидерство в управлении проектами: учебное пособие / Бушев Д. С. // – М., 2002. – 365 с.

2. Ісаєва Г. М. Метод проектів – ефективна технологія навчання учнів сучасної школи / Г. М. Ісаєва // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / [керів. авт. кол. С. М. Шевцова; наук. керів. і ред. І. Г. Єрмаков]. – К.: Департамент, 2003. – С. 207–211.

3. Кравченко Г.Ю. Проектний підхід у системі підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів. Модернізація післядипломної педагогічної освіти. / науково-практичний журнал “Імідж сучасного педагога”. – Полтава: ТОВ “АСМП”, 2012. – №10 (129) – С. 13–16.

4. Полат Е. С. Метод проектов / Полат Е. С. / Метод проектов в университетском образовании / [под общ. ред. М. А. Гусаковского]. – Минск: БГУ, 2008. – С.34–42.

REFERENCES

1. Bushev, D. S. (2002). *Dynamicheskoe lyderstvo v upravlenyy proektamy* [Dynamic Leadership in Project Management]. Moscow, 365 p. [in Russian].

2. Isayeva, H. M. (2003). *Metod proektiv – efektyvna tekhnolohiya navchannya uchniv suchasnoyi shkoly* [Method of projects – effective technology of teaching students of modern school]. Kyiv: Departament, pp. 207–211. [in Ukrainian].

3. Kravchenko, H.Yu. (2012). *Proektnyy pidkhid u systemi pidvyshchennya kvalifikatsiyi kerivnykiv navchal'nykh zakladiv. Modernizatsiya pisl'yadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity* [Project approach in the system of training of heads of educational institutions. Modernization of postgraduate pedagogical education]. *Scientific and practical magazine “Image of a Modern Teacher”*. Poltava: TOV “ASMP”, No.10 (129), pp. 13–16. [in Ukrainian].

4. Polat, E. S. (2008). *Metod proektiv* [Method of projects]. Project Method in University Education (Ed.). M. A. Gusakovskiy. Mynsk: BHU, pp.34–42. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 23.01.2019

“Ви отримуєте від життя лише те, що наважуєтеся попросити. Не бійтеся підвищувати планку”.

*Опра Гейл Вінфрі
американська акторка*

“Ідіть впевнено у напрямку до мрії. Живіть тим життям, яке ви самі собі придумали”.

*Тенрі Девід Шоро
американський письменник*

